

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КМДА)

ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ,
ПОЛІГРАФІЇ ТА ДИЗАЙНУ М. КИЄВА»

ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ

УКРАЇНСЬКИЙ КОД

Київ-2017

НОВА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РУХУ УКРАЇНИ

Сучасні тенденції в розвитку освіти в контексті євроінтеграції створили необхідність реформування та вдосконалення всієї системи освіти в цілому, впровадження нових освітніх, культурних, науково-технічних стандартів, спрямованих на інтеграцію системи освіти України до європейського простору. В контексті європейського простору основними особливостями сучасної освіти є орієнтація на особистість, забезпечення комфортних умов отримання освіти, підготовка особистості до функціонування в складних умовах суперечливого соціуму; формування таких рис, як толерантність, сприйняття інших культур, релігій, цінностей, уміння спілкуватися з їхніми носіями, стати громадянином глобалізованого суспільства.

Важливою складовою проєвропейської системи освіти є впровадження сучасних освітніх технологій. Інноваційні технології сприяють оптимізації і ефективності навчальних процесів, створенню комфортних умов отримання освіти та формуванню в індивідів самостійності й розвитку в них громадянських, професійних та лідерських якостей.

Однією з сучасних технологій, яка спрямована на формування мобільного, компетентного, інтегрованого робітника, здатного самостійно навчатися впродовж життя, професійно зростати, орієнтуватися в змінах, досягненнях, застосуваннях нових виробничих технологіях є метод творчих проєктів.

Переосмислення педагогічними працівниками вже відомих методів і прийомів методичної роботи, упровадження інновацій дозволяє здійснити перехід від традиційного до компетентного навчання. З цією метою в Центрі в 2012 році створено видавничо-поліграфічний центр. Методичні напрацювання педагогічних працівників неодноразово демонструвалися на виставках в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України, де отримали схвальні відгуки.

В 2016-2017 навчальному році випущено 22 навчальні посібники. Центр видав навчальні посібники з предметів професійно-теоретичної підготовки, які використовують викладачі, майстри виробничого навчання та учні. Викладачі написали методичні посібники з використанням інноваційних технологій, ІКТ на уроках.

Враховуючи те, що 2016 рік в Україні відзначався як рік Державності, педагогічні працівники підготували методичний посібник «Забуті імена» про українських вчених, письменників, поетів, діячів культури, які були репресовані і викинуті з історії в свій час. Посібник може використовуватись викладачами, майстрами виробничого навчання Центру та педагогами інших ПТНЗ.

Інноваційний проєкт «Український код» відтворює український образ. Так як український національний костюм – це символ нації, це пам'ять наших предків. Цей проєкт сприяє набуттю учнями соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу, виховує національну самосвідомість, гордість за свій народ, свою історію.

Матеріал проєкту може бути використаний ПТНЗ м. Києва для проведення виховних годин, уроків пам'яті, при вивченні історії України, української літератури.

Державний навчальний заклад «Центр професійної освіти інформаційних технологій, поліграфії та дизайну м. Києва» 13 лютого 2017 року на Вернісажі педагогічної творчості в Будинку вчителя представив дослідницько-пошуковий проект «Український код» (Етнографічні реконструкції українського костюму), який отримав I місце.

Головна мета проекту «УКРАЇНСЬКИЙ КОД» – вивчення та відтворення українського образу. Підставою для розробки проекту став Указ Президента України про відзначення 25-ї річниці незалежності України та оголошення 2016 року – роком Державності України. Терміни реалізації проекту 2016-2018 р. р.

Основні питання, які досліджувалися у проекті: Що значить національний код і чому це важливо? Хто ми є? Звідки ми родом? Де наше коріння і хто наші предки?

Український національний костюм - це не просто одяг. Це символ нації, це мистецтво і народне надбання. Це пам'ять наших предків, що відроджується на п'яльцях рукодільниць. Це - гордість українського народу. Це майстерність, що пережила роки. Національний одяг представляє соборну Україну; вона є таким же символом нації, як мова, віра, звичаї.

Колаж «Українці», створений учнями, розповідає про наше предвічне коріння та наше предвічне натхнення. Задля само ідентифікації і потрібно дати відповіді на ці глибинні запитання – **яким є український код**, що об'єднує всіх українців як націю, незалежно від національності, мови спілкування, місця народження і проживання. Ці питання ми дослідили і вивчили в проекті.

Що значить національний код і чому це важливо?

Код - система умовних знаків для передачі, обробки та зберігання різноманітної інформації. Генетичний код - це ДНК, що містить блоки, названі генами, Всі мови і писемність є кодом людської думки. Нарешті, дрес-код — неписане правило, регламент у одязі, який показує приналежність людини до певної професійної чи соціальної групи. На питання «Чим пишаються українці?» найчастіше відповідають: «своїми досягненнями, власною справою, своєю родиною, успіхами своїх дітей та українською землею».

Отже, діти, родина, краса української землі та плідна творча праця на ній, а також, свобода є нашими базовими об'єднувчими цінностями, що формують уявлення про наш український код.

«Вершки» роду, його «квіти» - діти. Сьогодні вони - справжні українці, вбрані у вишиванки, віночки та не по роках серйозні.

Середнє покоління – основа сім'ї. Жінка – мати заспіває колискову, збереже, нагодує, втішить, надихне вірою. Чоловік – козак, батько – захистить і надасть впевненості. На його могутніх плечах вічне завдання захисту свого роду, таке актуальне нині.

Бабуся - старша жінка у сім'ї, її берегиня, що пряде долю роду.

І в центрі всього цього світу – жінка – красуня, Українська Венера, у національному вбранні надзвичайної краси, з коралями навколо шиї, з косами, витончено укладеними навколо голови. Вишиванки, створені руками українських жінок, дивують своєю красою і різноманіттям і в останній час надихають на творчість всі покоління наших співгромадян.

Чи міг створити такий одяг, такий образ, народ за 25 років, за 250 років та навіть за 25 століть? І, тим більше, народ, якого нібито «не існує...»?

А з нами у нашій вічності прекрасні казкові герої – півники, сови, коти, творчо і чудернацьки змальовані в різні часи народними умільцями, так само цікаві і сучасним художникам. Та папороть, квітка пристрасті, квітка кохання, найзагадковіша для нас квітка. Від неї в українців – кохання, любов, рід, а отже, доля і щастя.

Генетичний код нації – це її світогляд. Етнічна свідомість визначається багатьма чинниками, її ідентифікаторами є мова, костюм, житло і побутові предмети, їжа. Саме тому з'явився нинішній проект з вивчення, осмислення та відтворення українського костюму в сучасному його прочитанні.

Етнографи та дослідники народного одягу протягом двох століть вивчали, описували, замальовували, фотографували українок і українців в національному вбранні, незважаючи на перепони та трагічні моменти в історії нашого народу. Залишилася величезна кількість предметів народного вжитку, прикрас, аксесуарів, аутентичного одягу, виготовленого старовинним ремісничим способом, котрі сьогодні викликають захват у знавців моди та мистецьких поціновувачів. Працюють творчі майстерні, дизайнерські групи, які повертають нам нашу забуту і, здавалося б ще трохи часу, і назавжди може втрачену ідентичність.

У час нашого національного відродження ніхто, дотичний до створення одягу та професійної викладацької діяльності, не може залишитися осторонь вивчення, збереження та відтворення такого безцінного надбання як народний костюм. Отже, цей проект – веління часу. Він покликаний звернутися до наших витоків, щоб краще зрозуміти себе, свій національний характер, своє бачення краси та передати все це учням, перенести це у сучасність.

Душа нашого костюму – це *вишиванка*. Весь образ та український стрій вибудовується навколо неї. Це і не дивно – вишивана сорочка – наш ідентифікатор, і за цією ознакою вона є більш давньою, ніж наша прадержава – Київська Русь, ніж слов'янство. З погляду етнографії – Україна – єдина нація, свою вишивану сорочку мають всі куточки нашої землі. При цьому за цією ознакою українці не змішуються з жодним з народів, навіть і з тими, у кого в культурі теж є вишивка, бо українці владали в кожний рух голки містичне значення, тобто автентичні сорочки вишиті зовсім не візерунками – це символи. Це означає, що вишивка несе сакральну функцію. Вишивка – це не прикраса, це – оберега.

Технологія виготовлення вишиванок – священнодійство.

Українськими дослідниками нашого коду був протестований вплив вишиванок на біополе людини. І виявилось, що в українців, одягнених у вишивану сорочку, показники біополя суттєво покращуються. Отже, наш код – алгоритм, закладений у підсвідомості.

В роботі досліджено етнографічне районування України, описано характер і способи господарських занять населення, особливості побуту та їх культурні традиції.

Проект має зв'язок із предметами суспільно-гуманітарного, професійно-теоретичного та професійно-практичного спрямування, а саме Історія костюму та зачіски; Конструювання одягу; Матеріалознавство; Обладнання швейних підприємств; Технологія виготовлення одягу; Етнографія; Історія України; Спеціальне малювання; Культурологія; Художня культура; Українська література; Художнє моделювання зачіски; Перукарська справа; Історія мистецтв.

В роботі досліджено етнографічне районування України, описано характер і способи господарських занять населення, особливості побуту та їх культурні традиції.

Вишивка – як символ, який зберігає коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія: міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. Та більше того, у вишивці зашифровано наш генетичний код. Українськими дослідниками коду був протестований вплив вишиванок на біополе людини. І виявилось, що в українців, одягнених у вишивану сорочку, показники біополя суттєво покращуються. Отже, наш код – алгоритм закладений у підсвідомості. Дослідники розповідають, що у давні часи процес вишивання можна було назвати ритуалом – за нього брались у визначені дні, із чистими світлими думками, закладаючи позитивну енергію у свою працю. Дивовижно, що саме слово "вишивка" походить від "вишній", божественний і перекладається на грецьку як "космос". Зображення тварин, людей, зірок, рослин тощо, були "виписані" в орнаментах: коло, ромб, світове дерево, хрест, сварга та ін.

"Тільки українки та парижанки вміють одягатися зі смаком! Ви не повірите, як чарівно одягаються дівчата, парубки теж спритно: ... це дійсно народний, зручний і граціозний костюм. А які дукати, моністи, головні убори, квіти! А які обличчя! А яка мова! Просто краса, краса і краса!"
(Ілля Рєпін)

В основі нашої реконструкції – автентичні сорочки 19 століття. Ми представили реконструйовані костюми Полтавщини, Прикарпаття, Слобожанщини, Одещини, Тернопільщини, Київщини, Буковини.

Кожна деталь костюму, головні убори та прикраси були створені руками майстрів та учнів закладу.

Коралі – найбільш розповсюджене традиційне намисто українок, що складалося з привозних коралових намистинок, нанизаних на нитку. Кількість ниток, варіювалась від 1 до 25, кожна з яких мала назву - "разок". Чим заможнішою була дівчина, тим густішими були коралі. Дукачі - прикраси у вигляді медалеподібних монет з металевим бантом, оброблені камінням та коштовностями. Згарда - це традиційна гуцульська шийна прикраса-оберіг, що складається з декількох литих хрестиків. Виразним елементом одягу був і головний убір — своєрідний символ сімейного статусу жінки. У дівчат — це вінець, обруч, перев'язка, які завжди одягалися так, щоб була відкритою маківка. Звитівинки були, очевидно, наступною стадією розвитку дівочих головних уборів після простого закладання квітів за стрічку або за коси. Не менш важливими у вінкоплетінні були *стрічки*. Мало хто знає, що стрічки повинні бути трішки довші, ніж коса дівчини, щоб захистити найцінніше дівоче багатство — волосся — від стороннього ока. Як відомо, на другий день весілля голову дівчини покривали рушниковим головним убором — *наміткою*, а потім одягали жорсткий *очіпок*, який у різних місцевостях мав значну різноманітність форм. *Очіпок* — обов'язковий головний убір заміжніх жінок. Очіпок, який одягала молода на весіллі, виконував певну магічну функцію та був символом щастя та плодючості в сім'ї. *Хустка* — широко розповсюджене по всій Україні платове вбрання голови. В основі українського національного костюму – є сорочка, полотно для якої виготовляли в домашніх умовах з льону або конопель.

Типи крою жіночих сорочок:

- а) тунікоподібна;
- б) з плечовими вставками;
- в) з суцільнокрійними рукавами;
- г) з суцільнокрійними рукавами та ласткою.

Викладач Чорна М.В. виконала проектування та моделювання юпки (свитки) Київщини в програмі «Гербер»

Юпка — це верхній одяг жінок, що своїм виглядом нагадує свиту

Бувають юпки до трьох, п'яти і до семи «вус» (складок). Колись ті «вуса» були прикметою заможності: чим багатша жінка або дівчина, тим «вусів» було більше.

Вивчені техніки зшивання деталей сорочки: рубцювання, змережування, оздоблення пухликами, брижами та зубцями. На базі цього розроблено інструкційно-технологічні картки для уроків «Технологія» за темою «Оздоблення одягу».

Пошукова робота була проведена за напрямками: анкетування інформаторів про особливості національного одягу певного регіону; вивчення старих родинних фото; вивчення особливостей національного костюму в музейних архівах (Національний музей історії України, Музей Івана Гончара, Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Музей Олекси Довбуша); опрацюванні літературні твори, історичні документи, народні пісні, казки та прислів'я про одяг.

АНКЕТА ІНФОРМАТОРА

1. Прізвище - *Левенець*.
2. Ім'я – *Любов*.
3. По-батькові – *Іванівна*.
4. Рік народження - *25.01.1933 р.*
5. Місце народження - *с. м. т. Велика Багачка, Полтавської області.*
6. З якого часу проживає в цій місцевості - *з дня народження.*
7. Освіта – *Середня.*
8. Фах – *Швачка.*

ПОЛТАВЩИНА

1. *Левенець Любов Іванівна*
2. *25 січня 1933 р народження*
3. *Адреса: с. м. т. Велика Багачка, Полтавської області., вул. Набережна 83.*

Я, пригадую, коли ми ще були дівчатами, то на вечорниці одягали сорочку, запаску, плахту, корсетку. Взимку зверху ще вдягали свиту або юпку та кожух. Взуття в основному, кольорові чоботи або високі шнуровані черевики. Щодня одягали постолі-коти.

Сорочка вишивалася по воротнику і знизу. Рукав був широкий, вишитий червоно-чорними нитками різноманітними квітчастими рисунками. Часом вишивали білою лляною ниткою по сорочці.

Дівчата заплітали одну, дві коси, зверху одягали вінок, або пов'язку, жінки одягали очіпки. На очіпки запинали яскраві кольорові платки.

Одяг виготовляли з домашнього лляного і конопляного полотна. Із шерстяного прядива в домашніх умовах виготовляли сукно для пошиття жіночого і чоловічого верхнього одягу та поясів.

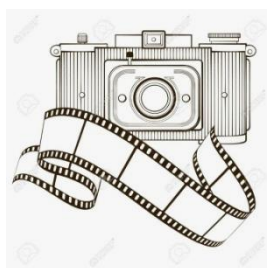
Пізніше, вже десь в 50-60х рр. більше застосовували куповані тканини. Пояси домашньої роботи ткали або плели.

З прикрас, в основному, носили коралове намисто, дукачі. В траур і піст одягали прозоре намисто із скла. Також носили хрестики дерев'яні, скляні.

Вивчення народного костюма у світлинах

Оголошення

Шановні учні та колеги,
просимо принести **старі** родинні **фото** близьких у національному **українському**
костюмі
(з елементами українського костюму) для інноваційного проекту «Український
код».

Фото будуть скановані та повернуті протягом
1 години.

Збір фото у секретаря директора.

Адміністрація

Ліпская Зінаїда Григорівна, м.
Жмеренка,
16.12.1930р. (бабуся Колосюк Є.К.)

Ліпская Зінаїда Григорівна у виставі,
м. Жмеренка, 1930 рік
(бабуся Колосюк Є.К.)

Сахно Лідія Іванівна, Бутяга Ганна
Григорівна (справа – мама Щербій
Н.І.) с.м.т. Велика Багачка,
Полтавської області, 1946 рік

Люба Кириченко у вишиванці
фото 1920 року

Історія фотографії: Кіностудія ім. О. Довженка у 1971 році відтворювала українські образи. Костюм нареченої гуцулки було привезено з Закарпаття. На фото зліва направо: представник Закарпатського фонду національного костюма; Ніна Костюминська в образі нареченої гуцулки (учениця гр. 18, ГПТУ № 8, зараз – майстер в/н ДНЗ «ЦПО ІТІД»); Ройзінвальт Белла Ісаківна – майстер виробничого навчання училища; костюмер кіностудії ім. О. Довженка.

Ніна Іванівна Костюминська – майстер виробничого навчання ДНЗ «Центр професійної освіти інформаційних технологій, поліграфії та дизайну м. Києва», член творчої групи етнографічних реконструкцій українського костюма. *Фото 07.01.2017 року.*

На етапі творчого розвитку розроблені уроки з «Етнографії та фольклор рідного краю» (викладач Стогній О.В.); уроки з англійської мови (викладачі Дзівак Г.І., Юденко Н.І., Благодарна Т.І.); урок виробничого навчання за професією «Перукар (перукар-модельєр)» з теми «Виконання зачісок з елементами плетіння» (майстер виробничого навчання Мудра Л.М.); проведено Конкурс малюнків «Національне українське вбрання» (викладач Чорна М.В.). В рамках проекту створена вистава «Сільські бувальщини», (керівник театрального гуртка – Черниш Н.М.)

До проекту видано Збірник диктантів, переказів, віршів та казок етнографічного спрямування.

ДИКТАНТИ

Як одягались українці в давнину

Традиційний одяг виразно розкриває прикмети певного народу, його матеріальної та духовної культури. Український костюм формувався протягом тривалого часу становлення нашого народу як нації в конкретних природно-кліматичних, соціально-економічних і побутових умовах. Історія українського вбрання генетично пов'язана з одягом, що носили в Київській Русі. Археологічні знахідки й літописи дають уявлення про давньоруське вбрання: сорочку, штани, свиту, клобук — високий циліндричний головний убір із покривалом. Традиційний український костюм сімнадцятого–вісімнадцятого століть суттєво змінився з часів Київської Русі, зберігши при цьому основні етнічні та регіональні риси. Представники кожної соціальної групи — ремісники, феодали, козацька старшина, бідні селяни — відрізнялися не тільки манерою поведінки, а й самотутністю вбрання. Костюм того часу був своєрідним паспортом, що підкреслював належність людини до певної соціальної групи. Одяг козацької старшини шили з дорогих тканин, привезених із Західної Європи. Сорочки були вишиті шовком, сріблом або золотом. Сорочку заправляли в широкі шовкові шаровари яскравого кольору. Безліч казок і легенд присвячено самоцвітам, тисячі чудових прикрас зроблено з них. У давнину їх вважали мало не живими істотами. Тогочасні знавці самоцвітів стверджували, що каміння може хворіти, інколи росте, змінює колір... Кожен місяць пов'язували з певним самоцвітом. Якщо ти народився, скажімо, у вересні, носи яшму, адже вона допомагатиме тобі в скрутну хвилину, бо нібито народилася також у вересні. А скільки нісенітниць понавигадувано про походження самоцвітів! Неначебто алмаз — це скам'яніла роса, рубін — краплі крові велетнів, а онікс утворився внаслідок шлункової хвороби рисі. Не дивно, що з давніх-давен і жінки, і чоловіки (звичайно ж, багаті) намагалися прикрасити себе самоцвітами. Вони нашивали їх на одяг, носили вправленими в персні, кольє та діадеми, оздоблювали ними зброю і вважали: чим більше самоцвітів, тим краще. Нині людина широко застосовує

самоцвіти в техніці: нездоланий алмаз обробляє надтверді сплави, чарівний рубін народив лазери, сапфіри використовують у складних оптичних приладах.

169 слів За О. Козут

Український віночок

ШАНУЙ ОДЕЖИНУ, А ЛЮДИ — ТЕБЕ

В усі часи оберегом для людини був одяг. Він прикривав не лише від холоду, а й від недоброго ока.

Раніше вишивалися комір сорочки, низ і манжети рукавів. Таким чином, вишивка обрамляла тіло людини й захищала її від зла. Це ж стосується головного убору: для дівчат вінок, жінок — хустка, очіпок, намітка. За давніх часів люди уявляли світ у трьох вимірах. Верхній світ — небесний, світ богів. І головний убір ставав наче посередником між людиною та вищим світом.

Відомо, що зображення кола — це магічний знак, оберіг, символ сонця. Начільну пов'язку — стрічку, що служила оберегом і символізувала сонячний диск, дівчата носили з найдавніших часів.

Оберегом від зла був віночок, що плели дівчата. У повному українському вінку було дванадцять квіток, кожна з яких була символом: безсмертник — символ здоров'я, деревій — нескореності, барвінок — життя та безсмертя людської душі, цвіт вишні та яблуні — символ материнської відданості, любисток і волошка — вірності в коханні, ромашка — дівочої чистоти та цноти, ружа, мальва та півонія — віри, надії та любові, хміль (вусики) — гнучкості та розуму.

До віночка в'язали кольорові стрічки. Посередині світло-коричнева стрічка — символ матінки-землі, зліва та справа дві жовті — символ сонця, світло-зелена й темна — символи живої природи, краси та юності, далі йдуть синя та блакитна — символи неба й води; потім з одного боку оранжева — символ хліба, з іншого — фіолетова — символ розуму, малинова — символ щирості та ро-

жева — символ багатства; по краях вінка в'язали білі стрічки — символ чистоти, на лівій внизу вишивали сонце, на правій — місяць.

Вінок недаремно є одним із основних образів, що фігурують у зразках народної творчості. З ним дівчата ворожили, пускаючи його за водою й т. ін. Він був постійним атрибутом святкового одягу, особливо це стосується весілля.

Якуже зазначалося, магічним знаком-оберегом ще задовго до християнства був хрест. Він уважався символом чотирьох сторін світу — сходу, заходу, півночі та півдня. Намагаючись захистити себе з усіх боків від зла, хвороб, нечистої сили, наносили знак хреста на денце капелюха (на Поділлі), вишивали на крисах (на Львівщині).

А дівчата пришивали до гільця вовняні кульки спереду, ззаду та з обох боків, що теж служило знаком хреста та оберігало з чотирьох боків.

Оберегом у давнину був і пасок. Про це свідчить обряд «зв'язування пояса» для хлопчиків, які досягли трьох років. Недаремно ж дуже часто

зустрічаємо й у Біблії нагадування Ісуса своїм учням, щоб «рамена їхні були підперезані».

Хто забуває минуле, той не вартий майбутнього — справедливість цього вислову перевірена часом. Неможливо пробачити сучасному українцю небажання досягнути багатющий шар народної культури. Прикро, коли народ забуває свої духовні традиції,

народні звичаї, моральні засади.

Пам'ятайте, що «нащадки пам'ять бережуть». Заповнюючи «білі плями» у своїх знаннях та латаючи порожнечі душі, тобто повертаючись обличчям до духовної культури свого народу, ми повертаємося до джерел, що живлять його дух, ми п'ємо з його душі-криниці.

У кожному з нас живе наш пращур. Тому за відсутності ікони, ми подекуди молимося, повертаючись обличчям до сонця, ми часто

пов'язуємо з фазами Місяця не лише зміни погодних явищ, але й власне самопочуття, ми переконані у впливі цих фаз на виконання приписів народної медицини, свідомо чи несвідомо з острахом ставимося до того часу, коли місяць уповні тощо. І хоч

на хвилю, але захоплено стріпнеться душа, схвилювано перебираючи найзаповітніші, найпалкіші бажання, та прикипить око

до яскравого вогника падаючої зірки — а раптом наші предки не помилялися?..

(За М. Шкодою)

Українська вишиванка

Історія народної вишивки на Україні сягає своїм корінням у глибину віків. Дані археологічних розкопок та свідчення мандрівників і літописців доводять, що вишивка як вид мистецтва на Україні існує з незапам'ятних часів. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. На жаль пам'ятки української вишивки збереглися лише за останні кілька століть.

Вишиванням споконвіку займалися жінки, які з покоління в покоління передавали найяскравіші зразки орнаменту, кольору, техніки. Вишивки, передаючи характерні ознаки місцевості, різняться між собою орнаментом, гамою кольорів. Кольорова гама вишивок широка: червоне поєднується з чорним, біле із багатоколірним малюнком.

Вишивкою оздоблювали рушники, жіночий та чоловічий одяг. Особливої увагу надавали рушникам — старовинним оберегам дому, родини. У давнину рушник, вишитий відповідними візерунками-символами, був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з рушником приходили до породіллі вшанувати появу нової людини, зустрічали і проводжали дорогих гостей, справляли шлюбні обряди, проводжали в останню путь, прикрашали образ та накривали святий хліб на столі. Рушник є символом, який поєднує людину з її предками, не дає забути свого роду. Українська вишивка — це заповіт далеких і близьких предків, переданий нам у такій своєрідній мистецькій формі. А що ми передамо своїм дітям? Може так статися, що передавати буде нічого.

Збережімо ті надбання української культури, які ще можна зберегти!

(Із журналу, 195 слів).

УРИВКИ З ТВОРІВ

1.

«Ось які вони, твої братове по духу, себто по спирту. Юра Голіцин, зодягнений аби як(конопляна сорочка з пазушкою з вишитими візерунками та ще заправлена в штани),сорокарічний поет, освіта вища, але потім тюремна, хоча у вічко він зазирає не з боку камери, а з боку коридору. Тобто не зовсім щоб і наглядачем був, собакою, але й по печінках нікого не смалив — навпаки, був вихователем, хоч і цього не витримав урешті: запустив бороду і подав рапорт на звільнення. Вірші тепер пише досить саркастичні, як, наприклад, «Роздуми в кооперативному туалеті». Зовні нагадує Івана Сергійовича Тургенєва, але початкуючого і значно шляхетнішого, ніж справжній.»

Ю. Андрухович «Московіада» 1992 р.

2.

«Вийшла знов у садочок. Так-то гарно убралась! Сорочка тоненька і плахта шовкова, пояс сріблом цвіткований, черевички високі; дрібно, дрібнесенько русу косу заплела, і золотий перстень блищить на правій руці.»

Саме проти Черкас, нижче Домонтова, сидів хутором над Дніпром Максим Гримач; то сей і довгенько кохався в тому. Такий-то багатир! Ходив у жупанах, та в сап'янцях, та в атласах. І хороший був: повновидий, чорнобровий, чорноусий; а веселий, а жартовливий! Було, як вийде в неділю поміж люди, то так його і обступлять. Дуже його любили.»

Марко Вовчок «Максим Гримач» 1857 р.

3.

«Озирнулась, глянула на його веселими очима, усміхнулась свіжим, молодим личком. Тут її краще розглядив парубок. Чорне кучеряве волосся, завітчане польовими квітками, чудовно вилося коло білого чолі; тоненькі пасма того чорного, аж полискуваного хмелю спадали на біле, рум'яне личко, як яблучко наливчате; очі оксамитові, чорні, — здається, сам.огонь говорив ними... Дві чорні брови, мов дві чорні п'явки, повпивалися над очима, злегенька прикритими довгими густими віями. Сама — невеличка, метка й жвава, з веселою усмішкою на виду, вона так і вабила до себе. Зелена байова керсетка, з червоними мушками, червона в букетах сідниця, на шиї дорогі коралі, хрести, золоті дукати — усе гарно пристало до хорошої дівочької вроди.»

Панас Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні» 1880 р.

4.

Тепер Іван був уже легінь, стрункий і міцний, як смерічка, мастив кучері маслом, носив широкий черес і пишну кресаню. Марічка теж вже ходила в заплітках, а се значить мало, що вона вже готова й від- датись. Не пасли більше вкупі ягнята і стрічались лиш в свято або в неділю. Сходились коло церкви або десь в лісі, щоб стариня не знала, як кохаються діти ворожих родів. Марічка любила, коли він грав на флсшру. Задуманий все, встромляв очі кудись поза гори, неначе видів, чого не бачили другі, прикладав мережану дудку до повних уст, і чуд- на пісня, якої ніхто не грав, тихо спадала на зелену отаву царинок, де вигідно послали свої тіні смереки. Холодно було і мороз йшов поза шкуру, коли вилітали перші свистячі згуки. Наче зими лежали по мертвих горах. Та ось з-за гори встає вже Бог-сонце і вкладає свою голу в землю. Зрушились зими, збудились води, і задзвеніла земля од співу потоків. Розсипалось сонце пилом квіток, легким ходом ідуть по царинках нявки, а під ногами у них зеленіє перша трава. Зеленим духом дихнули смереки, зеленим сміхом засміялися трави, на всьому світі тільки дві барви: в зеленій — земля, в блакитній — небо... А до- лом Черемош мчить, жене зелену кров гір, неспокійну й шумливу...

Чи він кохав Палагну? Така думка ніколи не займала його гол ви. Він газда, вона газдиня, і хоч дітей у них не було, зате була худі ка— чого ж ще більше? На добрім хазяйстві Палагна набралась тіл стала повна й червона, курила люльку, як Іванова мати, носила пиш шовкові хустки, а на властій шії блищало у неї стільки намиста, и челядь з заздрощів аж розсідалась. Вони їздили разом до міста або і Храм. Палагна сама сідлала свого коня і закладала червоний постіл стремено так гордо, неначе всі гори належали тільки до неї. На храм; були люди та далекі роди, пінилось пиво, лилась горілка, злітали усякі новини з далеких гір. Іван обіймав молодиці, Палатну цілува^ чужі чоловіки — ото диво яке! — і вдоволені, що набулись так файл вони вертались знову до щоденних турбот.

ПЕРЕКАЗИ

Згарда

Згарда – це намисто з литих мідних хрестиків, нанизаних на ремінчик, шнурок або дріт. Згарда і формою хрестів, і своїм характером зовсім подібна до срібного намиста, що цого знайшли археологи на території садиби Михайлівського монастиря в Києві. Це «михайлівське» намисто також складалося з хрестиків грецького типу. Крім того археолог Ханенко знайшов у старослов'янському похованні в селі Жукані Остерського повіту на Чернігівщині зовсім таке ж саме намисто-хрестики.

У наш час згарди збереглися тільки на Гуцульщині та й то вже зустрічаються рідко. Дівчата й молодиці гуцулки все більше й більшезахаплюються купованим намистом, а про згарду – таку цікаву й архаїчну оздобу, на жаль, забувають

Археологічні знахідки свідчать про те, що згарда була загально відома

жінкам й дівчатам на початку християнського періоду княжої України-Русі.

Вишивка: мистецтво і традиція

Вишивка є одним із найулюбленіших і найпоширеніших видів рукоділля. За старих часів на Русі всі жінки володіли цим мистецтвом. Вишивка була пов'язана зі стародавніми звичаями й обрядами українського селянства. За допомогою голки й різних ниток українські жінки перетворювали просту тканину на витвір мистецтва.

Дівчинка восьмилітнього віку починала готувати собі придане й до п'ятнадцяти-шістнадцяти років повинна була мати святковий і буденний одяг, скатертини, рушники, яких мало б вистачити на декілька років. Готували рушники, якими одаровували на весіллі рідню жениха й почесних гостей. Перед весіллям улаштовували виставку виробів, а за їхньою кількістю та якістю визначали майстерність і працьовитість нареченої.

Мистецтво вишивання має багатовікову історію. У давні часи, коли люди жили роз'єднано, кожен народ, а іноді й невелике селище мали свої особливості у вишивці й інших видах народної творчості. З покоління в покоління майстрині відпрацьовували й поліпшували узорі й кольорову гаму, створювали зразки вишивки з характерними національними рисами.

Сучасну вишивку можна використовувати для прикрашання дитячого й жіночого одягу, а також побутових речей: фіранок на вікна, серветок, наволочок, килимків і панно, рушників, фартухів, сумок, сувенірів тощо.

Отже, вишивка — це мистецтво прикрашати тканину. Протягом століть вишивальниці експериментували з відповідними матеріалами, розвиваючи й удосконалюючи своє мистецтво, черпаючи натхнення в навколишньому світі, у мистецтві, в орнаментах інших часів і культур. Вишивку використовували для багатьох цілей: щоб увічнити пам'ять про події приватного або суспільного життя, для висловлення різних політичних або духовних ідей, щоб продемонструвати статус, розповісти яку-небудь історію або прославити красу природи.

Є в Україні символи, у яких вишивка відіграє важливу роль. Наприклад, вишитий рушник в Україні — здавна неодмінний атрибут традиційних народних свят.

ДПА. 2014. Українська мова. 11 клас

Хата-вишиванка

Хатина стоїть у яблуневому садочку, гомінкому від бджіл та солов'їв, і дивиться вікнами на чималий клопоть городу. Біля воріт стримить над колодязем

дерев'яний журавель, до якого підвішено цеберку. На причілку цвітуть півники й кущиться чимало зілля, яке скоро має розпуститися загадковими квітами, тішачи феєрією барв.

Колись у цій хаті жила баба-знахарка. До неї наїжджав болящий люд із околиць близьких і далеких, наслухавшись про чародійні замовляння і цілющі бабині трави та напої. Важко сказати, скільки в цих балачках було правди, а скільки вигадки, проте в сінях та хатчині стоїть тривкий аромат сушених квіток, листя, коріння, нагадуючи про лісові нетрі й лугові роздолля, про степи, в яких вигулюється чебрецевий вільний вітер. Та, либонь, не цим ароматом, що не вигасав, а зовсім іншими прикметами вражає глиняна хатина баби-знахарки.

Вона розмальована так, що не можна не дивуватись! Ото наче старій жінці мало було того буйноцвіття, яке росло на землі і яке вона потроху зносила додому, то запраглось бачити його на стінах і стелі, на одвірках і сволоках. А може, квіти ті, намальовані в хатині, теж мають лікарську силу і допомагають від болячок і немочей? Скажімо, татарське зілля, нечуй-вітер, котячі лапки чи барвінок?

Вся хатина обмальована фантастичними квітами, які в нашій природі й не водяться, а тільки можуть квітнути в людській уяві. Либонь, той хатній квітник увібрав у себе щось потаємне, а тому-то мальовані квіти справляють враження справжніх. Коли заходиш у хатчину, коли озираєшся зачудовано, мимоволі здається, що маєш і сам почуватися тут квіткою!

Хата-квітник, хата-вишиванка, хата-луг... Химерні метафори спадають на гадку. Мабуть, баба-знахарка жила в своїй хаті не так, як живуть усі її односельці. Вона мовби надягала свою господу на себе. Так, як надягають сорочку або кофтину. Квітчаста хата не тиснула бабу в пахвах, не була довга чи коротка, а якраз упору, не давила, а вільно облягала. Хата давала затишок, зогрівала і, можливо, складала спільно з бабою єдину живу істоту...

Дерев'яний тапчан застелений барвистим рядном. Низька стеля також розмальована квітами, в'юниться стеблами, зеленіє вибагливо гнутим листям. Квітки світяться теплою барвою пелюсток, складають якісь сузір'я, простираються шляхом, що нагадує Чумацький Шлях. Квіти неначе рухаються, тріпотять пелюстками, хмаркою кружляють кругом, і ця хмара світиться усіма кольорами веселки, барвами казкової жар-птиці...

Як гостро відчуваєш тут красу життя, і як трепетно б'ється серце! Як бентежно дзвенить кров у скронях, як хочеться озватись до тих квітів голосом солов'я і затьохкати у пташиному хорі!

(За Є. Гуцалом; 395 сл.).

Сорочка-оберіг

Вишивала мама синіми ниткам,
зацвіли волошки буйно між житами.
Узяла матуся червоненьку нитку,
запалали маки у пшениці влітку.
Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стали квіти України:
маки та волошки, мальви біля хати.
Долю для дитини вишивала мати.

Шила-вишивали хрестики зелені,
зашуміло листя на вербі й калині.
Золотилось сонце у розлогій кроні.
Вишивала долю, наче по долоні.

Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стали символи Вкраїни:
і верба, й калина, сонях біля хати.
Щастя для дитини вишивала мати.

Білими по білім вишивала ненька,
до ниток вплітала всю любов серденька.
Дрібно гаптувала росяні мережки,
щоб не заростали у дитинство стежки.

Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стала рідна Україна.
Мамину турботу збереже сорочка,
захистять від лиха хрестиків рядочки.

Леся Вознюк

Хрестиком волинським мама вишиває
Полісся милого віночки чарівні,
На них поглянеш — ніби оживають
Давнини сивої забутії пісні.

Було, чумак знесилений додому
Привозив сіль і падав на тинок.
Полин-травною пах тоді на ньому
Сорочки вишиваної вінок.

Чурай Маруся нам пісень співала
Про вітри буйні, ночі чарівні.
На вечорницях у вінки вплітала
Краси дівочої журливії пісні.

Кріпачка-мати мичку тихо прjala,
Тарас в колиці бачив милі сни,
Рабиня-мати квіти вишивала,
Що згодом в творах сина проросли.

Хрестом волинським мама вишиває
Полісся милого віночки чарівні,
На них поглянеш — ніби оживають
Давнини сивої забутії пісні.

Веселкою сплелися кольори
На рушничку твоєму, наче доля.
На нім — тобою прожиті роки,
Усі достоту, з radoщами й болем.
Усе на нім: вечірняя зоря,
І росами умите раннє сонце,
На нім і сльози, й посмішка твоя,
Хатинка рідна і твоє віконце.
На цьому рушничку — твої безсонні ночі.
Цей вишитий рушник для мене — наче жаль.

Л.Левицька

Результати роботи

I. Створено методичний комплекс по вивченню:

- етнографічного районування України та особливості їх національного костюму;
- автентичність вишитої сорочки, прикрас, головних уборів та зачісок тощо;
- матеріалів та способів їх обробки для виготовлення народного одягу;
- крою елементів національного вбрання;
- технік зшивання деталей сорочки.

II. Проведена дослідницька робота:

- анкетування інформаторів про особливості національного одягу певного регіону;
- вивчення старих родинних фото;
- вивчення особливостей національного костюму в музейних архівах ;
- опрацювання літературних творів, історичних документів, народних пісень, казок та прислів'їв про одяг.

III. Практичне застосування:

- методичні розробки уроків з предметів «Етнографія і фольклор рідного краю», «Англійська мова» та уроку виробничого навчання з професії «Перукар (перукар-модельєр)»;
- підготовлені інструкційні матеріали до уроків з предметів «Матеріалознавство», «Обладнання», «Конструювання», «Технологія»;
- колаж «Ми – українці», конкурс малюнку;
- збірник диктантів та переказів етнографічного спрямування «Український код в літературі»;
- вистава «Сільські бувальщини»;
- етнографічні реконструкції українського костюму.